

Datum 2025-12-18

Dnr 2024-002488

Regeringen
Klimat- och näringslivsdepartementet

Uppdrag att vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden

Delredovisning 2025 av regeringsuppdrag att *Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden* som pågår 2024–2026.

Uppdraget inkom till myndigheten den 21 december 2023. I denna andra delrapport för regeringsuppdraget redovisas vilka resultat och effekter som hittills uppnåtts. Slutligen redovisas planerade aktiviteter för 2026.

Havs- och vattenmyndigheten överlämnar härmed den andra delrapporteringen av uppdraget.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Anna Ledin efter föredragning av avdelningschefen Niclas Törnell. I den slutliga handläggningen av ärendet har även enhetschefen Susanne Spets och utredarna Mårten Gustafsson och Anna Ek medverkat.

Anna Ledin

Niclas Törnell

Innehåll

1	Sammanfattning	3
2	Uppdraget och dess beredning.....	4
	2.1 Uppdragsbeskrivning	4
	2.2 Avgränsningar.....	4
3	Arbetsområden inom regeringsuppdraget	5
	3.1 Arbetsområden och insatser under 2025	5
	3.1.1 Vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning på lokal, regional och nationell, nivå.....	5
	3.1.2 Metod för framtagande av planer i kust- och avrinningsområden	6
	3.1.3 Modell för prioritering inom och mellan kust- och avrinningsområden	7
	3.1.4 Modell för finansiering av åtgärder och samordning	7
	3.2 Framtida finansiering av åtgärdssamordning i relation till bidraget till länsstyrelserna via villkor 4.....	7
4	Fokus under 2026	8
	Vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning på lokal, regional och nationell nivå	8
	Metod för framtagande av planer i kust- och avrinningsområden.....	8
	Modell för prioritering inom och mellan kust- och avrinningsområden	8
	Modell för finansiering av åtgärder och samordning	8

1 Sammanfattning

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) fick i regleringsbrevet 2024 i uppdrag att vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) årligen senast den 31 december. Denna delredovisning hanterar arbete under 2025.

HaV har under 2025 samverkat med länsstyrelserna för att öka effektiviteten och samordningen inom åtgärdsarbetet. Genom en enkät, informationsmöten, workshops och andra dialogtillfällen har myndigheten förankrat utvecklingsarbetet och tagit del av länsstyrelsernas och andra aktörers erfarenheter, synpunkter och förslag. Myndigheten konstaterar att åtgärdssamordningen kan organiseras effektivare genom att tydliggöra roller och ansvar på lokal, regional respektive nationell nivå. Samordning och samarbete mellan olika aktörer framhålls som avgörande för att nå kostnadseffektiva och hållbara lösningar med långsiktigt positiva miljöeffektersamtidigt som samhällsnyttor skapas.

Vidare har myndigheten klargjort hur framtagandet av planer i kust- och avrinningsområden kan bredda åtgärdsarbetet från enskilt genomförda åtgärder på lokal nivå mot ett mer samordnat genomförande i geografiskt avgränsade områden. Syfte är att åstadkomma mesta möjliga effekter i miljön, värna geografiska områden med höga miljövärden och stärka samhällets resiliens mot klimatförändringar. Arbetet går i takt med HaV:s vägledande arbete med delåtgärdsprogram inom vattenförvaltningen. Införandet av planerna kommer ske i en pilotfas under 2026 då arbetsmetoden testas och förfinas.

Myndigheten har därutöver tagit fram förslag på hur den statliga finansieringen till åtgärdsarbetet genom anslag 1:11 kan fördelas för att stödja länsstyrelsens planering, prioritering, genomförande och uppföljning av åtgärdsarbetet. Samtidigt behöver medel avsättas för strategiskt viktiga åtgärder och geografiska områden på både på nationell och kust- och avrinningsområdesnivå. Myndigheten har vidare konstaterat att långsiktighet och förutsägbarhet i den offentliga finansieringen är central för ett mer effektivt och samordnat åtgärdsarbete, liksom att privat kapital kan bidra i medfinansiering av åtgärdsarbetet. Under 2025 har myndigheten därför påbörjat arbetet med att utreda dessa frågor utifrån gällande förordningar, möjliga författningsändringar och andra styrmedel.

2 Uppdraget och dess beredning

2.1 Uppdragsbeskrivning

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) fick inför 2024 följande regeringsuppdrag:

Uppdrag att vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden

Havs- och vattenmyndigheten ska vidareutveckla samordningen av vattenfrågor mellan olika aktörer och förordningar för att underlätta och koordinera åtgärdsarbetet i kust- och avrinningsområden. Havs- och vattenmyndigheten ska följa upp och utvärdera arbetet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) årligen senast den 31 december med slutredovisning 2026.

Uppdraget kopplar väl till regeringsuppdraget att *Stärka arbetet med akvatisk* och resultaten av uppdragen är ömsesidigt förstärkande och bidrar till en ekosystembaserad förvaltning och en stärkt klimatanpassning.

2.2 Avgränsningar

Arbetet inom regeringsuppdraget avgränsas till utveckling, förankring och test av nya arbetssätt och metoder. Under 2026 kommer en pilotfas genomföras för att testa och förfina nya arbetsmetoder. En bredare tillämpning i åtgärdsarbetet förväntas kunna ske med början under 2027. Utvecklingsarbetet fokuserar på fysiska åtgärder i havs- och vattenmiljön som finansieras med anslag 1:11 i enlighet med HaV:s regleringsbrev, och beaktar åtgärdsarbete som finansieras på annat sätt liksom andra relevanta styrmedel för åtgärder, såsom lagstiftning.

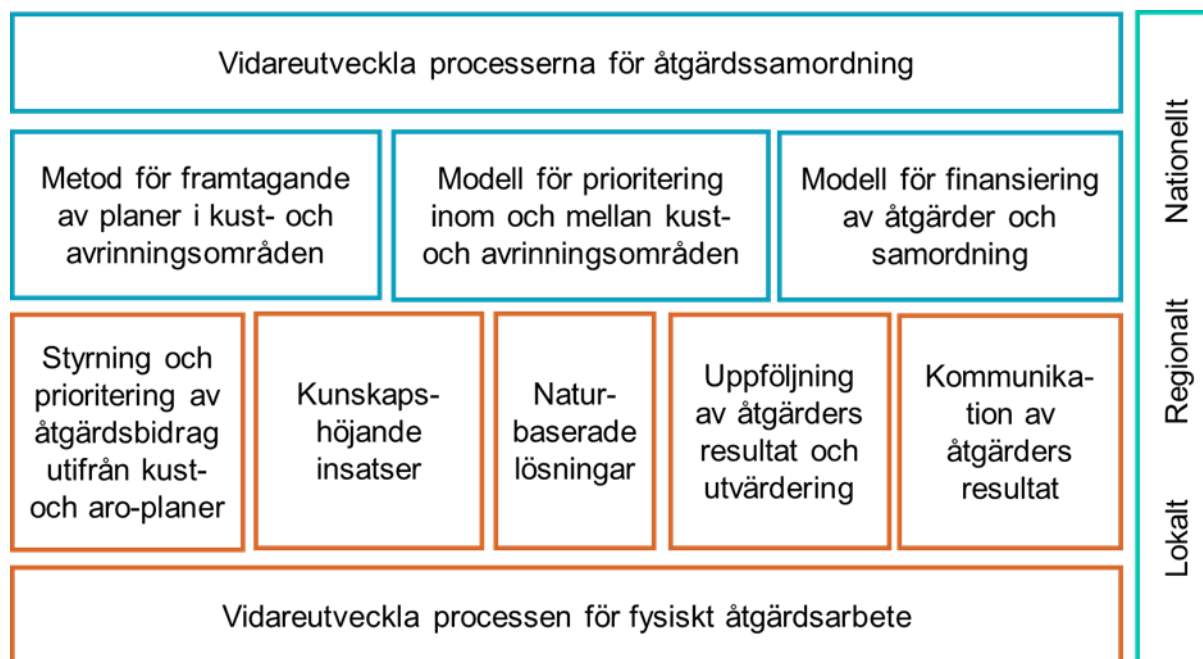
Det övergripande målet för regeringsuppdraget är att utveckla arbetssätt och metoder för att samordna, effektivisera och öka takten i det fysiska åtgärdsarbetet. Detta för att uppnå en förbättrad havs- och vattenmiljö genom att:

- öka fokus på att uppnå konkreta effekter av åtgärdsbidragen i de akvatiska miljöerna
- utgå från ett kust- och avrinningsområdesperspektiv
- analysera vilka krav som finns i olika lagstiftningar och samordna åtgärdsarbetet med utgångspunkt i dessa krav
- utveckla samordningen mellan olika aktörer som planerar, finansierar och genomför åtgärder

HaV arbetar brett med intressenter, och aktörerna är främst nationella myndigheter, länsstyrelser, kommuner, intresseorganisationer och vattenorganisationer.

3 Arbetsområden inom regeringsuppdraget

Nedan presenteras en schematisk bild över arbetsområden i regeringsuppdraget Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden (blåa rutor) och regeringsuppdraget Stärka arbetet med akvatisk restaurering (röda rutor). De två regeringsuppdragen samordnas sömlöst på lokal, regional och nationell nivå (gröna rutor).

3.1 Arbetsområden och insatser under 2025

3.1.1 Vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning på lokal, regional och nationell, nivå

Myndigheten har under året förtydligat roller och ansvar inom åtgärdssamordning på lokal, regional respektive nationell nivå. Detta för att skapa bättre förutsättningar för åtgärdsarbetet, effektivare samordnings- och samverkansprocesser, och en ökad åtgärdstakt på samtliga nivåer.

Diskussioner för att tydliggöra roller och ansvar har genomförts. Bland annat genom utskick av en enkät till alla länsstyrelser om de behov de ser på vidareutveckling av åtgärdssamordningen, genom workshop på Havs- och vattenforum och inspirationsdagar för lokal åtgärdssamordning och genom länsstyrelsernas delrapportering av bidraget för lokal och regional åtgärdssamordning 2024-2026 (se nedan).

Bidrag till lokal och regional åtgärdssamordning

För att stödja ett effektivt åtgärdsgenomförande genom lokal och regional åtgärdssamordning i ett kust- och avrinningsområdesperspektiv har HaV lämnat bidrag till länsstyrelserna med totalt 64 015 000 kronor under 2024–2026. Förutsättningarna för bidraget ges i HaV:s regleringsbrev (2025 anslagspost 2 villkor 4).

Länsstyrelserna har delrapporterat arbetet och redovisat exempel på resultat som utvecklat den lokala åtgärdssamordningen. Bidragen har inneburit en resursförstärkning till aktörer som bedriver lokal åtgärdssamordning, till exempel länsstyrelser, kommuner, vattenorganisationer och frivilligorganisationer som Sportfiskarna. Bidragen har möjliggjort finansiering till lokala åtgärdssamordnare utöver de som finansieras av LOVA-bidrag för åtgärder mot övergödning. Detta har bidragit till en ökad bredd av åtgärder. Länsstyrelserna har därutöver rapporterat om att nya samarbeten och samverkansgrupper har etablerats, att länsgränsöverskridande bidragshantering har möjliggjorts där en lokal aktör har arbetat utifrån ett avrinningsområdesperspektiv, och att många åtgärder har planerats och/eller genomförts under 2025 till följd av bidragen.

Länsstyrelserna har även redovisat exempel på resultat som utvecklat den regionala åtgärdssamordningen. Länsstyrelser rapporterar att de har förtydligat och utvecklat sin roll och uppdrag i den regionala åtgärdssamordningen och att de har ökat samverkan med grannlän för att arbeta med åtgärder utifrån ett avrinningsområdesperspektiv. Flera länsstyrelser har etablerat en ny funktion som är vägen in för lokala aktörer och drygt hälften har rapporterat att de har en specifik person som har fått rollen som regional åtgärdssamordnare. Detta ökar myndigheternas tillgänglighet och service. En ökad samverkan mellan länsstyrelser och lokala aktörer har rapporterats, vilket har bidragit till en ökad kunskap om vilka lokala aktörer som finns, vad de behöver, och vilket åtgärdsbehov som finns i området. Länsstyrelser redovisar hur bidraget har möjliggjort etableringen av olika typer av samordningsgrupper, nätverksmöten och utbildningsinsatser till lokala åtgärdssamordnare och aktörer som bidrar till ett stärkt åtgärdsarbete.

Sammantaget bedömer myndigheten att bidraget har inneburit ett tydligare uppdrag och roll för lokal och regional åtgärdssamordning, skapat förutsättningar för både ökad takt i åtgärdsarbetet och en mer effektiv användning av åtgärdsmedel, samt att basen för samordning av områdesvisa åtgärder har etablerats.

3.1.2 Metod för framtagande av planer i kust- och avrinningsområden

Under året har regeringsuppdraget "Delåtgärdsprogram för effektiv vattenförvaltning" redovisats till Regeringskansliet. Åtgärdsarbetet i delåtgärdsprogram kommer bidra till genomförandet av både vattendirektivet och de nationella miljömålen med en långsiktig planering av åtgärdsarbetet på regional nivå. Länsstyrelsernas genomförande av åtgärdsarbete i delåtgärdsprogram är i sin linda och innan de får fullt genomslag i åtgärdsarbetet behövs en tydligare samordning och styrning av de anslag 1:11 medel som HaV förfogar över. De planer som arbetas fram inom detta arbetsområde ska fungera som ett stöd för genomförandet av delåtgärdsprogram och underlätta införandet av dessa. Planerna syftar till att bredda åtgärdsarbetet från enskilda åtgärder inom ett län mot mer samordnade genomföranden i ett geografiskt avgränsat område under en begränsad tid. Införandet av dessa planer behöver föregås av en pilotfas under 2026 då arbetsmetoden testas, förslagsvis i fem pilotområden. Länsstyrelserna har tillfrågats om att delta i piloterna och 20 av 21 länsstyrelser har återkommit med ett positivt svar. Syftet med planerna är att öka effektiviteten i åtgärdsarbetet genom samordning och därmed få fler vattenförekomster att uppnå de nationella miljömålen och vattenförvaltningens miljö kvalitetsnormer.

Enkätsvaren från länsstyrelserna

Den övergripande analysen av enkätsvaren från länsstyrelserna visar på en stark enighet hos länsstyrelserna kring vikten av att ha en tydlig, prioriterad och flexibel kust- och avrinningsområdesplan, och som kan anpassas efter förändrade behov. Samordning och samarbete mellan olika aktörer framhålls som avgörande för att nå kostnadseffektiva och hållbara lösningar med långsiktigt positiva miljöeffekter samtidigt som samhällsnyttor skapas. Exempel på samhällsnyttor är en minskad risk för översvämningar av tätorter och erosionsrisker på infrastruktur vid stora lokala nederbördsmängder.

3.1.3 Modell för prioritering inom och mellan kust- och avrinningsområden

Arbetet med att ta fram en modell för bättre prioritering av vattenvårdsåtgärder, med utgångspunkt från kust- och avrinningsområden, bygger på resultaten av regeringsuppdraget om delåtgärdsprogram, regeringsuppdraget samförvaltningsplaner i kust, samt även regeringsuppdraget vidareutveckla åtgärdssamordning. Allt för att säkerställa en långsiktig planering av åtgärder på regional nivå i synnerhet de åtgärder som påverkar miljö kvalitetsnormerna. Förslag på övergripande struktur på budget och fördelning av anslag som omhändertar länsstyrelsernas behov av flexibel prioritering (som framkommit av genomförd enkät och möten) mot mer strategiska avvägningar (på både nationell och länsnivå) har utarbetats. Även möjligheterna för lokal fokusering av åtgärdsmedel till vissa geografiska områden har synliggjorts.

3.1.4 Modell för finansiering av åtgärder och samordning

Arbetet inom arbetsområdet *Modell för finansiering av åtgärder och samordning* har bedrivits i flera parallella spår. Under början av våren inhämtades synpunkter från länsstyrelserna kring bland annat finansiering där länsstyrelserna ofta återkommer till vikten av långsiktighet i finansieringen och flexibilitet att prioritera mellan olika miljöproblem. En viktig del i styrningen av anslag 1:11 är bidragsförordningarna för en bättre havs- och vattenmiljö, t ex LOVA-förordningen, kalkningsförordningen och fiskevårdsförordningen, liksom de åtgärder som idag saknar förordningsstyrning. Även författningsändringar som kan bidra till ökad miljönytta utreds. I tillägg till detta utreder HaV möjligheterna att privat kapital kan bidra i medfinansiering av åtgärdsarbetet.

3.2 Framtida finansiering av åtgärdssamordning i relation till bidraget till länsstyrelserna via villkor 4

Genom bidraget för lokal och regional åtgärdssamordning till länsstyrelserna under 2024-2026 sker ett utvecklingsarbete på alla länsstyrelser. Förslag på hur framtida finansiering av åtgärdssamordningen bör organiseras är en del av regeringsuppdraget att vidareutveckla åtgärdssamordningen och kommer redovisas i slutredovisningen i december 2026. Det är dock av betydelse att det inte blir ett avbrott i utvecklingsarbetet som sker på länsstyrelserna genom bidraget till lokal och regional åtgärdssamordning via villkor 4. Därför kommer HaV utveckla resursbehov och förslag till finansiering av lokal, regional och nationell åtgärdssamordning i budgetunderlaget till regeringen för 2027.

4 Fokus under 2026

Vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning på lokal, regional och nationell nivå

Inom arbetsområdet fortsätter arbetet under 2026 fokusera på:

- Samverkan med länsstyrelserna om förslag på finansiering av åtgärdssamordning och framtagande av budgetunderlag till regeringen i mars
- Fortsatt samverkan internt och externt om roller och ansvar inom lokal, regional och nationell åtgärdssamordning samt utveckling av
- Processerna för åtgärdssamordning och sammanställning av goda exempel på arbetssätt
- Genomförande av inspirationsdagar för lokal åtgärdssamordning i samverkan med länsstyrelserna
- Sammanställning av länsstyrelsernas delredovisning i oktober av bidraget till lokal och regional åtgärdssamordning
- Slutredovisning av regeringsuppdraget med förslag på roller och ansvar inom lokal, regional och nationell åtgärdssamordning, hur samordningen och processerna kan vidareutvecklas och hur åtgärdssamordningen bör finansieras

Metod för framtagande av planer i kust- och avrinningsområden

Inom arbetsområdet fortsätter arbetet under 2026 fokusera på:

- Kommunicera metoden för framtagande av planer med länsstyrelserna
- Ta fram ett system där de samordnade åtgärdsförslagen listas
- Uppmana länen att inkomma med förslag till plan för ett kust- eller avrinningsområde
- Genomföra pilotfas där arbetsmetoder testas och förfinas

Modell för prioritering inom och mellan kust- och avrinningsområden

Inom arbetsområdet fortsätter arbetet under 2026 fokusera på:

- Vidareutveckling och analys av prioriteringsmetoder/kriterier
- Förslag på prioriteringsmodell med metoder/kriterier för åtgärdsanslag och geografiska områden (planerna)

Modell för finansiering av åtgärder och samordning

Inom arbetsområdet fortsätter arbetet under 2026 fokusera på:

- Ändringar HaV:s arbetssätt som innebär ökad långsiktighet i finansiering av åtgärdsarbetet så att länsstyrelserna får bättre möjligheter att satsa på fleråriga projekt
- Identifierat och föreslagit förordningsrelaterade förändringar
- Färdigställa utredning kring privat finansiering och beslut hur frågan tas vidare
- Förslag på finansieringen av den lokala åtgärdssamordningen
- Förslag på finansiering utifrån nya former av prioritering